Komjáthy Jenő

HAT KÖLTEMÉNY

Komjáthy Jenő (1858–1895) verseiben a nyugatos költők később az „újító” és „lázadó individualistát” értékelték, magányossága és kívülállása mellett. Számunkra mindenekelőtt a legmélyebb szellemi igazságokig visszataláló magyar költők példája, aki eljutott az upanisadok brahman-átman *azonosságának felismeréséig, a keresztény és muszlim misztikusok Istennel való egységélményéig. Mindez személyes tapasztalásként jelenik meg költészetében, ezért lényegében mindegy, hogy milyen fordítások, nyugati filozófusok vagy személyes honi kapcsolatok inspirálták. A gnosztikusok, Spinoza, Schopenhauer, Nietzsche, Schmitt Jenő Henrik, Palágyi Menyhért, Andrew Jackson Davis vagy Madách Aladár hatását nem tartjuk meghatározónak legfontosabb saját tapasztalatai tekintetében. Az alábbi rövid válogatás folyamatában próbálja mutatni az említett visszatalálást, noha Komjáthy magyarságtudatát élete végéig fenntartotta és – úgy tűnik – kezdetektől fogva szellemi módon élte meg. Erőteljes, ám nem csupán didaktikus költő, akinek poétikus tehetsége és spirituális szempontjai hazafias verseiben is megmutatkoznak.*

Magyar vagyok

Magyar vagyok! Nem vakszerencse
Tőn engemet magyarrá.
Nem érdek hitvány gerjedelme
S nem önkény teve azzá.
A szellem szent hatalma az,
Mely elborított lángival:
Magyar vagyok, mivel szabad,
Szabad, tehát magyar.

Magyar vagyok. Nincs a világon
Ennél szebb és dicsőbb név.
Testvéreim közt feltalálom
Minden nagy eszme hősét.
Engem sem rémít semmi vész,
Várjon halál, vagy diadal:
Lelkem egész, szívem merész;
Merész, mivel magyar.

Magyar vagyok. Ami szivemben,
Tüstént az ajkamon van.
Nem érez senki sem hivebben
S nem szól világosabban,
Mert egy vagyok és mindig az,
Tettem, szavam lelkemre vall:
Magyar vagyok, tehát igaz;
Igaz, mivel magyar.

Magyar vagyok. Magasra törnék!
De elfog olykor méla bánat,
Ha olvasom az Isten könyvét,
Történetét hazámnak.
Fénynapjainkra gyász omol,
S az egész nép egy sírba hal:
Nem csoda, ha olyan komoly
És bús lett a magyar.

Magyar vagyok. Népem jövőjét
Dicső, nagy színbe látom.
Próféták nem hiába szőtték,
Beteljesül az álom!
Miért a hősök lelke vív,
Eljő, eljő a diadal:
Mert csupa lélek, csupa szív,
Csupa láng a magyar.

Magyar vagyok. Kedvem csapongó
És gyors, miként a villám.
Majd mint a felhő, oly busongó,
Majd mint pacsirta, vídám.
Szivem az érzéstől repes,
Tűz ajkamon a szó, a dal –
S úgy vágtat a vér, oly heves,
Heves, mivel magyar!

Magyar vagyok. A sors kegyelme
Névleg tesz csak magyarrá.
A szabadságnak szent szerelme
Avatott engem azzá.
A szellem csodás lángja az,

Mely fölragadott szárnyival:
Magyar vagyok, tehát szabad,
Szabad, mivel magyar!

Költő vagyok

Költő vagyok s magyar:
Kimondom, fönnen érzem én.
Hisz nemzetemre vall
Dalom, hatalmas zengzetén.
Kitárom én szivemnek
Dúsgazdag életét,
És dús szivembül árad
A szép magyar beszéd.

Költő vagyok: ki több?
Van-e, ki jobban, szebben él?
Ó, van-e széditőbb
Gyönyör az ihlet kéjinél?
Örvényeidbe látok
Átszellemülve, lét!
És mélyeid kizengi
Büvös magyar beszéd.

Költő vagyok. Ki mer
Repülni versenyt én velem?
Cserélni senkivel
El nem cserélem életem.
Dalomban töri gátját
Hatalmas árja szét,
S büszkén kel ajkaimról
Lelkes magyar beszéd.

Költő vagyok. Ki lát
Mélyebbre, mint a dal fia?
Megnyílik a világ,
S titokzatos harmónia
Zeng akkor ajkaimról
És árad messze szét.
Méltó vagy Istenekhez,
Dicső magyar beszéd!

Költő vagyok. Szivem
A szabadságért lelkesül,
Mert írva mélyiben:
Éljen az ember emberül!
Ujjongok álmaimban
Bilincset törve szét;
Kitör belőlem akkor
Szilaj magyar beszéd.

Költő vagyok s magyar:
Virága büszke törzsnek én;
Napfényes álmival
Csügg lelkem áldott életén.
Dalomnak minden ember
Megérzi még hevét,
S fönséged elragadja,
Csodás magyar beszéd!

Szenic, 1890. szeptember 24.

Egyszerre

Egyszerre, egy varázsütésre
Megnyílt a szívem tiszta mélye,
És benne megnyilatkozék
Egy szédítőn mélységes ég.

Egyszerre, egy nagy pillanatban
Fölpattant a zár s új alakban
Támadt föl az ódon világ,
Szemem boldog örvénybe lát.

Egyszerre, egy dicső tudatban
Átfogtam magamat magamban,
Fölértém a szellem szavát,
S megpillantám Istent magát.

S egyszerre megdöbbentem én,
Hogy nesz nélkül lépett felém
A meztelen szépség maga,
A lélek ős, örök dala.

S a rémes-éden pillanatban
Magamat végleg megragadtam;
S hol minden érzés összefolyt,
Éreztem én mennyet s pokolt.

S hol egymást metszi két világ,
Két szem egymás mélyébe lát,
Hol minden eszme összeforrt,
Legyőztem én mennyet s pokolt.

Legyőztem magamat magamban,
S az örök gyönyörforgatagban
Egyszerre megnyilott az ég:
Szent egység, boldog összeség.

1893. július 27.

Dzseláleddin Rúmi

Én vagyok a hajnal, a hullámzó tenger,
Én vagyok a föveny, lehe est szelének,
Én vagyok a madár, madarász és háló,
Én vagyok a néző, a tükör s a képek,
Én vagyok a szőlő, a sajt, a must és bor,
Kristály kehely, csaplár és ivó testvérek,
A gyertya és tüzén perzselődő lepke,
A rózsa, fülmile s róluk szóló ének,
Én vagyok a homok, a lapát, mész, mester,
Az alapkő, tető; a közép és szélek,
Én vagyok a gyűrü és a lények lánca,
A teremtés foka, az erény és vétek,
Én vagyok, ami van, s az is, ami nincsen,
Dzseláleddin, tudod, én vagyok a lélek.

Az ősige

Én vagyok a világ,
A nyilvános titok;
Számtalan személyben
Egyetlen egy vagyok.

Az egyetlen törvény
Vagyok én, az élet;
A világos örvény
Én vagyok a lélek.

Mert én vagyok az ész,
A teremtő elme;
Én az üdv, a szellem
Szertelen szerelme.

Én vagyok az álló
S a száguldó jelen;
Egyetlen érzésben
Örvénylő értelem.

Végtelen végekben
A középpont vagyok;
Az időben nyugszom,
A térben rohanok.

Világokat nemző,
Mindeneket látó;
Az örök körökben
Én vagyok az átló.

Ki vagyok örökké
És mindenütt minden:
Én vagyok az Ige,
Én vagyok az Isten.

Kereslek!

Kereslek, tündöklő titokzat,
Az ég fölött, a föld mögött.
Már szüntelen feléd török csak,
Örökké csak feléd, magasság,
Feléd, ó, mélység, szakadatlan!
Átszelem a zengő magast,
Bejárom a süket mélységeket,
Féltékeny messzeségbe rontok,

A porszemek szivébe mélyedek,
Hogy téged megragadjalak.
Szivem az égő vágyástól repes,
Ölelnem, bírnom tégedet! –
Örömmel dobnám én elődbe
Virágzó, ifju éltemet,
Közönnyel nézném fénynapok kihúnytát,
Világok vesztét egykedvűn fogadnám:
Csak tégedet láthassalak!

Kereslek, végtelen világszem,
A porvilágok s napszemek között.
Feléd nézek szünetlenül,
Nem hunyorítva, tágra nyílt szemekkel,
S e mozdulatlan, megkövült szem
Megsejti boldog rémülettel
Nem egyszer közellétedet.
De minduntalan eltűnsz előlem;
Elég, ha pillám egyet rebben,
Ha megzavar egy nyers, alanti hang.
Vagy egy kihívó, torz, alanti kép:
Az égi, túlérzékeny összhang
Kisiklik s elmosódik menten.
Nem lakhatom folyvást magasban,
Örvényt se fúrhat mindig elmém,
Fönséges utam megzavarja
Hétköznap gondja, szolgasor –
Pedig ha minden összedől is,
Meg kell találnom tégedet!

Kereslek, mérhetetlen mérték,
Törtek között Te egyedül egész;
Föltétlen nagyság s mégis láthatatlan
Parányiság, mert hisz elrejtözöl.
Te végtelen szegény, mert végtelen dús:
Nem osztja senki gazdagságodat:
Bőséged ínség, szabadságod örvény,
Mindenható úr s foglya önmagadnak!
Meglátlak-é, ó, láthatatlan?
Megfoglak-é, megfoghatatlan?
Nem nyughatom, míg el nem érlek;
Nem ül pillámon enyhe álom,
Míg arcod fényében nem úszhatom,
Sugárló lelkedet nem ihatom
Istenre szomjazó szivemmel,
S nem lakozol testemben, ó, dicső,
Teremtő, lelkező lehellet!
Hogy bennem élj, áthalok én Beléd,
Halálos vággyal rohanok Feléd,
Epedek Érted földöntúli hévvel,
Hogy Téged színről-színre lássalak!